

II Vragen bij het Onderwijsverslag 2002

Antwoord op vraag 1:

De percentages van basisscholen die op de leerlingenzorg voldoende scores, schommelen de afgelopen vier jaar. Hier lijkt de negatieve spiraal te zijn omgebogen: in 2000-2001 was het percentage scholen dat voldoende scoorde nog 46,1%, nu blijkt dit percentage te zijn gestegen naar 54,8%. Dat betekent een forse winst. De inspectie constateert dat het de basisscholen lukt om het fundament van de leerlingenzorg en de cyclus signaleren, diagnose, remedie en evaluatie overeind kunnen houden.

Voor het speciaal basisonderwijs is in 2002 door de inspectie voor het eerst de stand van zaken opgemaakt. Het probleem bij de leerlingenzorg in het speciaal basisonderwijs is dat de planning van het onderwijs aan leerlingen met een zorgbehoefte niet voldoende is afgestemd op de kenmerken van die individuele leerling. Leraren signaleren vaak wel zorgbehoeften, maar hebben problemen bij het vertalen van deze signalering in handelingsplanning.

De onderwijsorganisaties, verenigd in WSNS+, hebben de leerlingenzorg als prioriteit nummer één verklaard. In het programma van WSNS+ zijn veel activiteiten opgenomen om de leerlingenzorg op alle scholen verder te ontwikkelen. Veel activiteiten zijn gericht op schoolleiders. Voor de intern begeleiders is een groot project van "meesterlijk coachen" opgezet. Met dit project worden door het hele land trainers getraind om vervolgens in de school intern begeleiders te ondersteunen bij het verbeteren van de leerlingenzorg. Ook wordt in dit kader een model voor één zorgroute voor zorgleerlingen ontwikkeld.

WSNS+ wil in 2004 dat het percentage van scholen dat voldoende scoort op de leerlingenzorg is gestegen naar 65%. Daarop zijn de inspanningen gericht. Dat zou een forse winst betekenen ten opzichte van de afgelopen vier jaar.

Antwoord op vraag 2:

Door Weer Samen Naar School (WSNS) volgen meer leerlingen onderwijs aan een reguliere basisschool. Voorheen ging een groter deel van de leerlingen naar aparte voorzieningen. Maar ook deze groep maakte in het verleden de overstap naar het voortgezet onderwijs. Een groot deel van deze leerlingen ging naar het reguliere voortgezet onderwijs (inclusief individueel-vbo), het speciale voortgezet onderwijs voor leerlingen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (svo-lom), het speciale voortgezet onderwijs voor moeilijk lerende kinderen of voortgezet speciaal onderwijs (svo-mlk). In het voortgezet onderwijs is het i-vbo en svo-lom inmiddels geïntegreerd met mavo en vbo tot vmbo met leerwegondersteunend onderwijs. De expertise van het svo-mlk is behouden in het praktijkonderwijs. Een klein deel stapte over naar het voortgezet speciaal onderwijs. In het voortgezet (speciaal) onderwijs stromen op dit moment groepen leerlingen met vergelijkbare zorgvragen als voorheen in. Er stromen geen nieuwe groepen leerlingen in. Door WSNS is slechts de herkomst van deze leerlingen mogelijk anders. Bovendien is de expertise van het ivbo, het voormalig svo-lom en svo-mlk behouden gebleven in de samenwerkingsverbanden VO.

Antwoord op vraag 3:

Over de stand van zaken met betrekking tot Weer Samen Naar School wordt de Kamer geïnformeerd via de Voortgangsrapportages WSNS. Er zijn inmiddels vijf voortgangsrapportages verschenen. De voortgangsrapportages beschrijven deelaspecten, onderzoeksgegevens, kwantitatieve gegevens, activiteiten, etcetera. Sinds 1998 is er een monitor Weer Samen Naar School (voorheen de PMPO-monitor). De resultaten van deze monitor worden in de herfst van elk jaar aan de Kamer aangeboden.

Naast bovengenoemde informatie over de stand van zaken van Weer Samen Naar School zal in 2004 een brede evaluatie van Weer Samen Naar School plaatsvinden, waarin ook de relaties met het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid en de leerlinggebonden financiering aan de orde zal komen. Deze brede evaluatie zal een goed zicht bieden op alle aspecten van Weer Samen Naar School.

Antwoord op vraag 4:

Voldoende deskundigheid in de school voor alle aspecten van het schoolgebeuren is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van scholen. Via personeelsbeleid en scholingsbeleid zal daarvoor moeten worden zorggedragen. Eén van de bouwstenen is de deskundigheid van de beginnende leraar. Daarbij heeft de minister een verantwoordelijkheid.

De lerarenopleiding leidt op voor de bekwaamheden van de beginnende leraar zoals die bij convenant tussen de hogescholen en de minister zijn afgesproken en waarover u bent geïnformeerd bij brief van 14

juli 2000 (HBO/AS/2000/28098). Het proces van herformulering van competenties van de beginnende leraar via de Stichting Beroepskwaliteit Leraren is gaande. Uw Kamer heeft een plaats in het proces van vaststelling van de competenties.

Of de hogescholen in toereikende mate aandacht besteden aan zorgleerlingen en kwaliteitszorgsystemen, zal blijken uit de resultaten van het proces van kwaliteitszorg zoals dat voor het ho geldt. Het visitatierapport van de lerarenopleiding basisonderwijs kunt u in oktober tegemoet zien.

Antwoord op vraag 5:

Ja. Zie antwoord vraag 1 bij het Onderwijsverslag 2002.

Antwoord op vraag 6:

In de derde voortgangsrapportage leerlinggebonden financiering (27 728 nr.54) is aangegeven dat bij invoering van LGF de Adviescommissie toelating en begeleiding (ACTB) zal worden ingesteld. Het huidige schooljaar zijn reeds onderwijsconsulenten actief geweest voor leerlingen met een handicap wat betreft plaatsingsproblemen.

De ACTB zal een belangrijke rol spelen bij het vinden van passend onderwijs voor geïndiceerde leerlingen. Op basis van de rapportages die zij uitbrengt zal bezien worden in welke gevallen er na de invoering van LGF nog leerlingen noodgedwongen thuiszitten en in hoeverre er mogelijkheden zijn om door nood- en tussenvoorzieningen in onderwijs te voorzien. De Kamer zal hierover geïnformeerd worden.

Antwoord op vraag 7:

De cijfers die in het onderwijsverslag worden gegeven, zijn uiteindelijk gebaseerd op de CBS onderwijsmatrices van 1998. In die tijd was er nog geen praktijkonderwijs. Wel waren er toen reguliere afsluiters van het speciaal voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. Aangezien deze schoolsoorten niet werden afgesloten met een diploma zijn alle schoolverlaters daaruit gekwalificeerd als ongediplomeerd, ook als zij wel de capaciteiten hadden om een startkwalificatie te behalen.

Antwoord op vraag 8:

Het gestelde over het verband tussen slechte leerprestaties en anti-sociaal en crimineel gedrag is gebaseerd op onderzoek van Junger –Tas, J. (2000). Diploma's en goed gedrag. Den Haag: Ministerie van Justitie en van Junger –Tas, J. (2002). Diploma's en goed gedrag II. Den Haag: Ministerie van Justitie. Het is niet goed mogelijk om op grond van dit onderzoek iets te zeggen over de richting van oorzaak en gevolg.

Ik wacht de uitkomsten van de samenwerkingsprojecten met de inspecties van gezondheidszorg, jeugdhulpverlening en openbare orde en veiligheid af. De uitkomsten zal ik te zijner tijd meenemen in de lopende beleidskaders, zoals brede schoolbeleid, leerwerktrajecten, lesuitval.

Antwoord op vraag 9:

De mogelijkheden om gegevens over te dragen kent geen zodanige beperkingen dat hierdoor een optimale doorstroom van kinderen wordt belemmerd. Het is vooral zaak dat er bij de overdracht ruimte is voor goede professionele communicatie tussen peuterleidsters en onderbouwleerkrachten.

Antwoord op vraag 10:

Er bestaat in het PO geen representatief onderzoek over tevredenheid van leerlingen met hun school. Wel wordt bijvoorbeeld in het PRIMA-onderzoek naar het welbevinden van de leerlingen gevraagd.

Voor het VO wordt verwezen naar het antwoord op vraag 42.

In de BVE-sector is door JOB (Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs) in 2001 het ODIN-onderzoek uitgevoerd onder een op vele aspecten representatieve groep deelnemers van beroepsopleidingen van 29 BVE-instellingen. Hierin is de deelnemers gevraagd naar hun mate van tevredenheid over een brede reeks thema's en naar een overall rapportcijfer. Uitkomst van het tevredenheidsonderzoek: In het algemeen blijken deelnemers aan het middelbaar beroepsonderwijs overwegend tevreden te zijn over hun school en hun opleiding. Deelnemers hebben een voldoende rapportcijfer gegeven voor hun school (gemiddeld 6,16) en voor hun opleiding (gemiddeld 6,64). Deelnemers aan de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) zijn meer tevreden dan deelnemers aan de beroepsopleidende leerweg (BOL).

Alle deelnemende instellingen hebben een eigen instellingsrapportage ontvangen, waarmee zij ook in staat zijn zich te vergelijken met andere deelnemende instellingen.
In 2003 publiceert het JOB de resultaten van het tweede ODIN-onderzoek.

Antwoord op vraag 11:

Nee, de Leerplichtwet schrijft voor dat jongeren die leerplichtig zijn bij een school moeten zijn ingeschreven en die school regelmatig moeten bezoeken. De regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten richt zich op uitvallers tot 23 jaar, dus ook op leerplichtige uitvallers. De inspanningen zijn in de eerste plaats erop gericht dat de jongere alsnog een startkwalificatie behaalt.
Het Plan van aanpak jeugdwerkloosheid omvat onder meer maatregelen die zijn gericht op de preventieve aanpak van voortijdig schoolverlaten van 16- en 17-jarigen.

Antwoord op vraag 12:

Aangenomen kan worden dat de verschillende culturele achtergronden en de hierop gebaseerde verschillende verwachtingen van leraren en leerlingen hieraan debet zijn.
Bovendien blijkt uit het onderwijsverslag dat vooral ook leerlingen in het vmbo (vaker) serieuze problemen met leraren ervaren.

Antwoord op vraag 13:

Op diverse plaatsen lopen initiatieven en projecten waarbij een andere organisatie van het lesgeven, functiedifferentiatie e.d. centraal staan. Deze initiatieven worden goed gevolgd om te kunnen beoordelen welke rol het resultaat daarvan kan spelen bij de verdere beleidsontwikkeling.

Antwoord op vraag 14:

Het bieden van een veilig schoolklimaat vormt het fundament voor het tegengaan van sociale onveiligheid, pesten en geweld. Steeds meer scholen voeren een veiligheidsbeleid dat is gericht op het creëren van een veilig schoolklimaat. Zoals de inspectie rapporteert wordt het schoolklimaat op basisscholen positief gewaardeerd. 98 % van de basisscholen treft maatregelen om de veiligheid te bevorderen, waaronder surveilleren tijdens pauzes, tegengaan van wapenbezit en veilig opbergen van persoonlijke bezittingen.
Uit recente cijfers van Regioplan (sociale veiligheid op de basisschool, mei 2003) blijkt dat 71 % van de PO scholen over een pestprotocol beschikt. In het VO onderwijs beschikt de helft van de scholen over een pestprotocol.
Volgens de meest recente cijfers van Mooij, geeft in het VO 80 % van de scholen voorlichting aan leerlingen over veiligheid en 60 % van de scholen registreert/monitort veiligheidsaspecten. Scholen geven aan in zeer hoge mate over de veiligheid van leerlingen en hun bezittingen te waken.
Andere maatregelen zijn het aanstellen van een vertrouwenspersoon, het organiseren van projecten rond geweld, contacten met politie, en repressieve maatregelen als het sluiten van het schoolplein buiten schooltijd, en het verwijderen van gewelddadige leerlingen. Overige activiteiten zijn gericht op ouderbetrokkenheid, sociaal-emotionele begeleiding, betrekken van leerlingen en ouders bij het opstellen van schoolregels. Ook wordt positief gedrag besproken en geoefend met de leerlingen.
Regioplan constateert dat het pesten sinds 1999 (vorige meting van Regioplan) is afgenomen, maar dat er geen duidelijke relatie is met het hebben van pestprotocollen. De uitkomsten van het Regioplanonderzoek worden benut bij het opstellen van de aan de Kamer toegezegde brief over Veiligheid op School (zie ook het antwoord op vraag 1). Het rapport zal als bijlage worden meegestuurd.

Antwoord op vraag 15:

De OESO publicatie "Financing ECEC Services in OECD countries" (Cleveland and Krashinsky, mei 2003) bevat een overzicht van beschikbare kosten-baten analyses van programma's voor 0 – 6 jarigen. Voor alle kinderen geldt dat deelname aan programma's van goede kwaliteit opbrengsten genereren die ten minste twee keer zo hoog zijn als de kosten van deelname aan die programma's. Een aantal doelgroepgerichte experimenten (Perry Preschool Project, Head Start, Abecedarian Experiment) leidt zelfs tot zeven keer hogere opbrengsten dan de kosten. Het Perry Preschool Project genereert op langere termijn reductie van betrokkenheid bij criminaliteit. De auteurs maken evenwel een voorbehoud bij de mogelijkheid tot transfer van deze experimenten naar andere contexten en andere landen. Een en andere hangt onder meer af van de definitie van kwetsbare kinderen.

De voor Nederland ontwikkelde programma's Kaleidoscoop en Piramide zijn gebaseerd op kwaliteitskenmerken van succesvolle buitenlandse programma's. De effecten van deelname aan deze programma's in Nederland kunnen eerst op termijn zichtbaar worden, omdat deze programma's pas sinds kort in gebruik zijn.

Antwoord op vraag 16:

Het beleid voor de voor- en vroegschoolse educatie is onderdeel van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid. Het vroegtijdig aanpakken van (taal)achterstanden is daarmee in het kader van GOA de verantwoordelijkheid van OCenW. Gemeenten en scholen kunnen de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen inzetten op voorschoolse instellingen om 2 en 3 jarigen deel te laten nemen aan een VVE-programma. Het is een keuze van de gemeente of de voorschoolse instelling een kinderopvanginstelling of een peuterspeelzaal is. De verantwoordelijkheid voor deze instellingen als basisvoorziening ligt bij de gemeente (VWS).

Antwoord op vraag 17:

Van het beleid voor de voor- en vroegschoolse educatie maakt de **vroegschoolse educatie** al deel uit van het onderwijs. Het is voor onderwijs van belang dat ook de **voorschoolse educatie** goed is ingericht. Tussen beide voorzieningen moet een sluitende aanpak zijn.

Antwoord op vraag 18:

Uit de verantwoording van de gemeenten blijkt dat de specifieke VVE-middelen uit de periode 2000-2002 niet allemaal zijn ingezet. Hoeveel middelen feitelijk niet zijn ingezet kan eerst worden vastgesteld na afronding van de beroepsprocedure. Daarover heb ik de Kamer geïnformeerd in mijn brief van 28 april j.l. (PO/OO/2003/16866).

Antwoord op vraag 19:

Met de extra VVE-middelen, die door het Rijk beschikbaar zijn gesteld en die nu onderdeel zijn van GOA-II (90 miljoen euro) kan 50 % van de doelgroepkinderen vanaf 2 jaar tot en met groep 2 van de basisschool deelnemen aan een VVE-programma (groeperatio: 15 kinderen). In het Landelijk Beleidskader onderwijsachterstanden is 50% deelname van risicoleerlingen als resultaatsverplichting opgenomen

Antwoord op vraag 20:

Het onderzoek uit 2000 naar de effecten van de VVE-experimenten Kaleidoscoop en Piramide, uitgevoerd door het SCO-Kohnstamm instituut ("Evaluatie van Kaleidoscoop en Piramide, Eindrapportage, A. Veen e.a.). Verder is in dit kader in 1999 het onderzoek van het GION verschenen naar de implementatie van eerder genoemde VVE-experimenten ("De implementatie van Kaleidoscoop en Piramide, GION, G.J. Reezigt). In 2002 is het onderzoek gestart naar de effecten van het VVE-programma Startblokken/ Basisontwikkeling (SCO-Kohnstamm instituut). Dit onderzoek zal in 2005 beschikbaar komen. Verder wordt momenteel geen onderzoek naar VVE-programma's uitgevoerd.

Antwoord: op vraag 21

Blijkbaar zijn de docenten de mogelijkheden van de leerlingen op basis van motivatie en inzet in de loop der jaren anders gaan beoordelen. Daarbij zij opgemerkt dat de examenresultaten van groepen leerlingen die langzamerhand gemiddeld hogere adviezen hebben gekregen en vaker aan het onderwijs in havo en vwo zijn gaan deelnemen niet slechter, zelfs wat beter zijn geworden.

Antwoord op vraag 22:

Enige tijd geleden werd in het nieuws gemeld dat de IQ-test moest worden herijkt voor kinderen, aangezien in de loop van de tijd hun intelligentiepeil verhoogt. Dit komt bijvoorbeeld door een groter informatieaanbod. In het internationaal vergelijkend onderzoek naar begrijpend lezen (IEA, 1992 en IEA, 2003) blijken Nederlandse kinderen te zijn opgeklommen van een plaats onder het midden naar de tweede plek in de wereld. Zowel ontwikkelingen in de samenleving als in het onderwijs kunnen dus een verhogend effect hebben op het presteren van leerlingen.

Met het systeem van normhandhaving van examens (posttesten en pretesten) bewaakt het CITO het constante niveau van examens. Er is dus geen sprake van diploma-inflatie.

Antwoord op vraag 23:

In hoeverre de advisering vanuit het primair onderwijs wordt beïnvloed door een bepaald imago van het vmbo is niet bekend.

Antwoord op vraag 24:

Recent onderzoek Van der Werf en Kuiper uit 2002 biedt geen antwoord op de vraag of die hogere adviezen ook voor de allochtone leerlingen gelden. Wel is uit ander al wat ouder onderzoek bekend dat allochtone ouders vaker dan autochtone ouders een schoolsoort voor hun kind kiezen die hoger is dan het advies van de basisschool (Mulder, 1998, zie Onderwijsverslag over 2001).

Antwoord op vraag 25:

Dit is tot op heden niet gebeurd, omdat de meeste projecten en programma's eerst kort geleden zijn gestart en nog lopen. Een aantal projecten specifiek gericht op risicojongeren start het komend schooljaar. Deze worden jaarlijks tussentijds geëvalueerd. Begin 2006 zijn de eindresultaten hiervan bekend. Aansluitingsprojecten die in het kader van de impulsmiddelen beroepskolom zijn gestart worden gemonitord via de kwalitatieve monitor van CINOP.

Antwoord op vraag 26:

Een exact bedrag is niet te noemen. Vmbo-scholen draaien projecten met behulp van de impulsmiddelen vmbo die de afgelopen jaren zijn toegekend. Andere vmbo-scholen hebben voorzieningen getroffen met de ROC's en gemeenten of doen dit binnen de totale lumpsumfinanciering. Voor de resultaten verwijs ik u naar antwoord op vraag 25.

Antwoord op vraag 27:

Milieu-specifieke achterstand heeft betrekking op de sociaal-economische en sociaal-culturele/etnische achtergrond van leerlingen. Het gebruik van deze terminologie wordt in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid gehanteerd voor de toekenning van een gewicht aan een leerling. In artikel 15c van het Formatiebesluit WPO worden de sociaal-economische en sociaal-culturele criteria genoemd op basis waarvan een leerling een gewicht krijgt toegekend van respectievelijk 1.00, 1.25, 1.40, 1.70 en 1.90.

Antwoord op vraag 28:

Er is mij geen verband bekend tussen schoolgrootte in het voortgezet onderwijs en schoolverzuim.

Antwoord op vraag 29:

Een belangrijke verklarende factor voor het feit dat allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs vaker uitvallen is gelegen in hun herkomstmilieu. Allochtone leerlingen zijn vaker dan autochtone leerlingen afkomstig uit gezinnen waarin de ouders zelf een lage opleiding hebben genoten. Kinderen uit een dergelijk herkomstmilieu doorlopen relatief vaak een problematische schoolloopbaan, die wordt gekenmerkt door slechte schoolprestaties, vertraging en doorstroming naar 'lagere' schooltypen in het voortgezet onderwijs en uiteindelijk ook een groter risico om voortijdig het onderwijs te verlaten. Binnen de groep allochtone leerlingen maakt de verblijfsduur in Nederland een verschil. Leerlingen die nog kort in Nederland verblijven lopen een groter uitvalrisico. Er is mij niet bekend of allochtone jongeren zelf (specifieke) redenen noemen.

Antwoord op vraag 30:

Een eerste categorie van redenen voor voortijdig schoolverlaten ligt binnen het onderwijs, zoals bijvoorbeeld: het aanbod van het onderwijs is onvoldoende afgestemd op de leerstijl van de leerling (bijvoorbeeld omdat het aanbod te theoretisch is), verkeerde schoolkeuze (bijvoorbeeld instroom in een te hoog niveau of in een niet passende beroepsopleiding), aansluitingsproblemen bij de overgang van vmbo naar mbo. De tweede categorie

van redenen ligt buiten het onderwijs. Het gaat hier om problemen van psychosociale, sociaal emotionele of sociaal maatschappelijke aard (bijvoorbeeld mishandeling, verwaarlozing, verslaving, contacten met jongeren met crimineel gedrag en jeugdbendes).

In het algemeen hebben relatief veel voortijdige schoolverlaters te maken met een bepaalde combinatie van bovengenoemde problemen die zich uit in zowel leer- als gedragsproblemen, waardoor zij zich niet goed kunnen handhaven binnen hun school.

Antwoord op vraag 31:

Er zijn in beginsel twee methoden waarmee wordt geprobeerd om het landelijke aantal voortijdige schoolverlaters te benaderen.

De eerste is via de Regionale meld- en coördinatiefunctie (RMC). In het kader van de RMC-functie dienen scholen alle niet-gekwalificeerde schoolverlaters jonger dan 23 jaar te melden aan de woongemeente. Jaarlijks worden deze meldingen via de contactgemeenten van de RMC-regio's getotaliseerd. Hoewel er jaarlijks verbeteringen worden gerapporteerd in deze meld- en registratieprocedure, moeten we ervan uitgaan dat er langs deze weg nog geen betrouwbaar inzicht wordt verkregen in de omvang van het voortijdig schoolverlaten.

De tweede methode is via de onderwijsmatrices. Eenvoudig gezegd kan via de onderwijsmatrices worden nagegaan hoeveel leerlingen die in jaar T in het voortgezet onderwijs zaten, er in het jaar T + 1 niet meer zaten. De onderwijsmatrices worden echter niet geconstrueerd om de omvang van het voortijdig schoolverlaten te bepalen, en leveren daarom ook geen compleet betrouwbaar beeld. Zo levert deze methode geen inzicht in het aantal schoolverlaters door ziekte, overlijden of emigratie en werden alle reguliere schoolverlaters uit het speciaal onderwijs geregistreerd als ongediplomeerd, omdat het speciaal onderwijs niet wordt afgesloten met een diploma (Vergelijk het antwoord op vraag 7).

Volgens de onderwijsmatrix 2001 was het aantal uitvallers uit het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2000 – 2001 27.600 ofwel 14,7 % van de totale uitstroom. Via de voortgangsrapportage voortijdig schoolverlaten wordt de kamer geïnformeerd over het actuele beeld.

Na invoering van het onderwijsnummer zal er naar verwachting het inzicht in de omvang van het voortijdig schoolverlaten omdat er dan kan worden nagegaan welke jongeren nog geen startkwalificatie hebben behaald en niet naar school gaan.

Antwoord op vraag 32:

Er is vooral behoefte aan onderzoek dat vanaf VVE de ontwikkeling van de kinderen in kaart brengt en dat ononderbroken doorloopt tot in het kwalificerend onderwijs. In dit onderzoek dienen vooral de risicovolle aspecten van de schoolloopbaan voor risicoleerlingen vastgelegd te worden. De invoering van het onderwijsnummer kan hierbij behulpzaam zijn.

Antwoord op vraag 33:

Antwoord:

Een eenduidige verklaring voor de grote stijging in het vso zmk is niet te geven. Factoren die meespelen zijn in ieder geval het verharden van de maatschappij waardoor meer jongeren ontsporen en gedragsstoornissen meer tot uiting komen, en de vergrote druk tot cognitieve prestatie in het voortgezet onderwijs waardoor jongeren met een gedragsstoornis onhandelbaar worden niet meer handhaafbaar zijn in het regulier onderwijs. Ook het ontbreken van transparante en uniforme indicatiecriteria kan hier een rol bij hebben gespeeld. De transparante en onafhankelijke indicatiestelling die per 1-8-2003 in werking treedt zal meer licht werpen op de samenstelling van de populatie in het vso zmk.

Antwoord op vraag 34:

De staatssecretaris van VWS heeft de Tweede Kamer in oktober 2002 geïnformeerd over de wachtlijsten in de jeugdzorg per 1 juli 2002 (28606, nummer 2). Hierbij bleek een flinke stijging van de wachtlijsten bij de bureaus jeugdzorg, het zorgaanbod en de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling ten opzichte van de wachtlijsten per januari 2002. De nadere analyse van de groei van de wachtlijsten is in februari 2003 aan de Tweede Kamer gezonden (28606, nummer 6). De Tweede Kamer wordt in de voortgangsrapportage beleidskader jeugdzorg (september 2003) geïnformeerd over de stand van zaken per 1 januari 2003.

Door de instelling van de taskforce wachtlijsten jeugdzorg, het beschikbaar stellen van extra budgetten en de inzet van alle betrokken partijen wordt gestreefd naar het terugdringen van de wachtlijsten.

Antwoord op vraag 35:

In het PRIMA onderzoek wordt de groep Antilliaanse/Arubaanse leerlingen onderscheiden. Antilliaanse leerlingen hebben op de taaltoetsen in groep 4, 6 en 8 ongeveer 2 jaar achterstand op de leerlingen van wie de ouders tenminste een mavo-opleiding hebben, bij rekenen ruim een half jaar achterstand. De achterstand is vergelijkbaar met die van Turkse en Marokkaanse leerlingen. (Bron: W. Meijnen (red.) *Onderwijsachterstanden in basisscholen*, Garant, 2003)

In het VO is dezelfde groep te onderscheiden bij de CBS-statistieken betreffende examenresultaten van leerlingen. Ook hier zijn aanzienlijke achterstanden te constateren.

Er is naar een eventuele achterstand van leerlingen met Antilliaanse achtergrond geen landelijk onderzoek gedaan. Uit signalen blijkt dat met name Antilliaanse leerlingen die pas kort in Nederland zijn, gekenmerkt wordt door taal- en algemene onderwijsachterstandsproblematiek.

Antwoord op vraag 36:

Uit onderzoek (B&A groep, 2001) naar de achtergronden van deelname aan voorschoolse voorzieningen door de doelgroep VVE, is bekend dat allochtone en ook sommige moeilijk bereikbare autochtone ouders onvoldoende op de hoogte zijn van het nut en de noodzaak van VVE en het bestaan van voorzieningen voor VVE. Tevens wordt uit dit onderzoek geconcludeerd dat deze ouders doorgaans meer open staan voor rechtstreekse, mondelinge communicatie dan voor schriftelijke voorlichting.

Om gemeenten te ondersteunen bij het bereiken en voorlichten van moeilijk bereikbare ouders heeft Forum de opdracht gekregen voor het voeren van een oudercampagne VVE. Deze is in mei 2002 van start gegaan. De campagne heeft ook tot doel om doelgroepouders met kinderen tussen 0 en 6 jaar te activeren hun kinderen aan te melden bij instellingen voor voor- en voorschoolse educatie en peuterspeelzalen. Verder wil de campagne bevorderen dat ouders zich actiever gaan inzetten voor betere onderwijsprestaties van hun kinderen door een actieve rol te spelen in het onderwijs, bijv. als leesmoeder of overblijfmoeder, deelname aan ouderraden of medezeggenschapsraden. Ouders worden er tevens op gewezen dat het in het belang van het schoolsucces van hun kinderen is als zij zelf de Nederlandse taal machtig zijn.

Over de periode mei 2002 tot april 2004 zijn 55 er bezoeken van de campagnebus geweest in 40 gemeenten, een kleine 2000 ouders hebben de bus bezocht om zich aldaar te laten voorlichten. De campagne loopt tot 2005. Ook via intermediairs en bijv. de verspreide videobanden worden ouders bereikt. Forum moet zelf aantallen en resultaten van de campagne monitoren. Een onafhankelijk evaluatieonderzoek zal worden aanbesteed om de naamsbekendheid van voor- en voorschoolse educatie bij de doelgroep vast te stellen en ook of de ouders hun informatie direct of indirect aan de campagne hebben ontleend. Over de uitkomsten zal de Kamer t.z.t. worden geïnformeerd.

Antwoord op vraag 37:

De inspectie is van oordeel dat leraren hun lessen dienen in te richten op basis van informatie over de vorderingen en de ontwikkeling van hun leerlingen. Uit de schoolbezoeken blijkt dat dit nog in te weinig lessen gebeurt. Dit betreft dan vooral situaties waar de verschillen in niveau en/of tempo tussen leerlingen te groot zijn om te verwachten dat instructie en verwerking op één niveau effectief zal zijn. De betreffende passage duidt op het afstemmen van het onderwijs op individuele verschillen tussen leerlingen. Het gaat zowel om de afstemming van de instructie als om de afstemming van de verwerking van de leerstof.

Antwoord op vraag 38:

Helaas berusten beide soorten gegevens op verschillende dataverzamelingen die niet onderling gekoppeld kunnen worden. Daardoor valt deze overigens belangrijke vraag niet te beantwoorden.

In de jaren tussen 1998 en 2002 blijkt het percentage basisscholen waar de leerlingenzorg voldoet te schommelen rond de 55-60%. Men kan niet van een toe- op afname spreken. In het voortgezet onderwijs is het percentage scholen waar de specifieke begeleiding voldoet in de jaren 200/2001; 2001/2002 respectievelijk 88.1% en 91.7%. Ook hier kan men niet van een significante ontwikkeling spreken.

Antwoord op vraag 39:

Waaruit negatieve persoonskenmerken precies ontstaan is mij niet bekend. Wél is uit onderzoek gebleken dat een negatief zelfbeeld zowel oorzaak als gevolg kan zijn van afwijzing door leeftijdgenoten. Risicovol gedrag hangt echter samen met een verscheidenheid aan risicofactoren, en vooral het *aantal* risicofactoren is hierin bepalend. De werking van risicofactoren mag niet te deterministisch worden opgevat. Mede als gevolg van

beschermende factoren en veranderende leefomstandigheden van jongeren kunnen steeds weer gunstige wendingen optreden.

Antwoord op vraag 40:

Verzuimgegevens vormen belangrijke informatie voor scholen om de loopbaan van haar leerlingen te kunnen volgen. Zorgwekkend schoolverzuim moeten scholen melden aan de gemeente. In de Leerplichtwet 1969 zijn de regels vastgelegd voor deze verzuimmeldingen. De Leerplichtregeling 1995 bepaalt dat scholen verplicht zijn een administratie te voeren van de ingeschreven leerplichtige leerlingen. Het behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de school om vorm te geven aan de verzuimregistratie van de leerlingen.

Antwoord op vraag 41:

Uit de resultaten van PIRLS die in 2003 zijn gepubliceerd over begrijpend lezen blijkt dat de Nederlandse negenjarigen het relatief erg goed doen. Daarnaast blijkt dat het verschil tussen de scores van autochtone en allochtone leerlingen in Nederland relatief klein is, zeker in vergelijking met bijvoorbeeld Duitsland en Engeland.

Over oorzaken is niets met zekerheid te zeggen. Het is evenwel aannemelijk dat de bijzondere aandacht die de afgelopen jaren is besteed aan het ontwikkelen van lesmateriaal voor lezen een positieve bijdrage heeft geleverd.

Antwoord op vraag 42:

Klachten van leerlingen in het voortgezet onderwijs ten aanzien van de organisatie hebben met name betrekking op een te strak regime (ca 40 %) en te snel straffen (ca 45 %). Klachten over leraren hebben zoals in het onderwijsverslag vermeld betrekking op het niet serieus nemen van leerlingen door docenten, het onvoldoende betrekken van leerlingen bij het onderwijs of geen interessante dingen leren.

Antwoord op vraag 43:

Van de 100% studiestakers gaat 5% op dezelfde school een andere leerweg volgen en 18% gaat op dezelfde school een andere opleiding volgen. Zie voor eventuele verdere vragen of details het inspectierapport 'Voortijdig schoolverlaten in het middelbaar beroepsonderwijs'.

Het is belangrijk om het gestelde in het Onderwijsverslag te memoreren, dat het percentage voortijdig schoolverlaters onnauwkeurig is door een zwakke registratie van schoolloopbaangegevens van individuele onderwijsdeelnemers. Dit geldt zowel binnen als tussen de instellingen. De invoering van het onderwijsnummer kan bij deze problematiek behulpzaam zijn.

Antwoord op vraag 44:

Uit eerste, beperkte gegevens van het Landelijk Centrum voor Onderwijs en Jeugdzorg blijkt dat in een kwart tot een derde van de samenwerkingsverbanden vo inmiddels een time-out voorziening functioneert.

Evaluatiegegevens over de effecten van de time-out voorzieningen zijn nog niet voorhanden. Momenteel is het LCOJ bezig meer inzicht te verkrijgen in de aard, het functioneren en de effecten van time-out voorzieningen

Antwoord op vraag 45:

Het personeelstekort in het vmbo verschilt per regio en zal daarbij per school verschillend uitwerken.

Op scholen wordt er alles aan gedaan om de gevolgen hiervan te beperken, ook in het groepsmanagement, door bijvoorbeeld te werken met docententeams.

Om deze redenen is het personeelstekort, zeker in het vmbo, een aandachtspunt.

Het programma arbeidsmarkt en personeelsbeleid dat eind 2002 aan u is voorgelegd en inmiddels is besproken besteedt hieraan de nodige aandacht.

Antwoord op vraag 46:

Zoals de inspectie in haar verslag aangeeft, maakt het veiligheidsbeleid nu nog slechts in bescheiden mate deel uit van het kwaliteitszorgsysteem van de inspectie. De inspectie geeft echter ook aan dat veiligheidsbeleid een belangrijk kwaliteitskenmerk is van het onderwijs en dat dit thema daarom in 2003 op systematische wijze onderdeel zal uitmaken van het toezichtskader. De bijzondere toezichtstaak in het kader van veiligheid zal worden uitgeoefend door de vertrouwensinspecteurs van de inspectie.

Antwoord op vraag 47:

In de eerste twee maanden van 2003 werd het meldpunt van de vertrouwensinspecteurs 153 keer gebeld. 25% betref fysiek geweld; 20 % psychisch geweld, waaronder grove pesterijen. Er is nog overleg gaande tussen departement en inspectie over de wijze waarop de vertrouwensinspecteurs met deze klachten omgaan. tot nu toe zijn klagers bijgestaan bij eventuele procedures en bij de weg naar hulpverleners.

Antwoord op vraag 48:

Tot op heden zijn er geen betrouwbare gegevens bekend over de discriminatie van homoseksualiteit op scholen. In haar brief aan de Kamer van 6 juli 2001 (TK 27017, nr. 5) heeft de toenmalige staatssecretaris van OCenW, drs. K.Y.J.I. Adelmund, aangegeven welke acties er vanuit OCenW worden genomen ten behoeve van de veiligheid van homoseksuele leraren en leerlingen in het onderwijs. Verscherping van het toezicht door de onderwijsinspectie is hier onderdeel van. In eerste instantie heeft de inspectie een brochure ontwikkeld over dit onderwerp die in september aan de minster van OCenW zal worden aangeboden. De inspectie zal met behulp van deze brochure en de daaropvolgende inspectiebezoeken de komende jaren de omgang met homoseksualiteit op scholen aan de orde stellen. De verwachting is dat hierdoor meer representatieve gegevens beschikbaar komen zodat een eventueel patroon in de discriminatie zichtbaar zou kunnen worden.

Antwoord op vraag 49:

In 1998 is geconstateerd dat op eenderde van de scholen voor voortgezet onderwijs regelmatig aandacht besteed werd aan voorlichting over homoseksualiteit. Er zijn bij het ministerie geen gegevens bekend over de huidige situatie.

Er zijn wel een aantal voorlichtingsactiviteiten gestart naar aanleiding van de brief aan de Tweede Kamer van 6 juli 2001 (TK 27017, nr. 5) van de toenmalige staatssecretaris van OCenW, drs. K.Y.J.I. Adelmund. Deze acties zijn echter meer gericht op voorlichting aan scholen dan voorlichting aan leerlingen door docenten.

Onder coördinatie van APS is het COC in samenwerking met betrokken belangenorganisaties een pilot 'homoseksualiteit op school' gestart. De projecten in deze pilot moeten zicht geven op een effectieve werkwijze ten aanzien van het vergroten van de tolerantie in scholen. Het uitgangspunt binnen dit project is hoe scholen zelf vorm kunnen geven aan veiligheid en bespreekbaarheid van homo-emancipatie en seksuele diversiteit. Het project als geheel beoogt methoden te helpen ontwikkelen waarmee scholen dit kunnen bereiken. Mogelijk zal de opbrengst van deze pilot hulp kunnen bieden bij de manier van ondersteuning aan docenten.

Antwoord op vraag 50:

Zowel voor de leerlingen als voor de leraren is vroegtijdige signalering van problemen van groot belang. Daardoor kunnen grotere problemen in de toekomst worden voorkomen. Voor leraren is het daarbij essentieel dat binnen de school aandacht is voor veiligheidsproblemen en dat ze adequaat ondersteund worden. Van scholen mag verwacht worden dat zij zorgdragen voor een op de aan hen toevertrouwde leerlingen toegesneden pedagogisch klimaat. Voorts zullen scholen daarbij zorgdragen voor een instrumentarium waaronder nascholing en intervisie, dat leraren helpt bij het voorkomen van problemen. Van de zijde van het Transferpunt Jongeren School en Veiligheid wordt verwacht dat zij in een makelende functie de landelijke ondersteuning daarbij verzorgen, mede aan de hand van praktijkproblemen.

Antwoord op vraag 51:

Een preventief beleid ten aanzien van veiligheid in het algemeen en pesten in het bijzonder wordt van alle scholen vereist. Vroegtijdige preventie kan escalatie van de problemen voorkomen. Wederom wordt gewezen op het belang van het creëren van een veilig schoolklimaat, waarin prosociaal handelen centraal staat.

De meeste leraren treden wel degelijk preventief actief op wanneer zij problemen signaleren. Helaas zijn nog niet alle leraren even goed in staat om problemen op het gebied van pesten te herkennen. Daardoor is het niet altijd mogelijk eerder actief op te treden. Om hier in de toekomst beter tegen op te treden verwijs ik naar het antwoord op vraag 50.

Antwoord op vraag 52:

Leerlingen die in het vmbo voortijdig uitvallen worden aangemeld bij het RMC en zijn zodoende geregistreerd.

Voor de overige leerlingen uit het vmbo is de keuze vrij in de vervolgstudie. De een kiest direct voor een mbo-opleiding terwijl de ander eerst een werkervaring gaat opdoen.

Natuurlijk is in het kader van de beroepskolom nu extra aandacht voor een 'warme overdracht' van leerlingen, zodat zoveel mogelijk wordt voorkomen dat een leerling tussen de wal en het schip valt.

Bij de invoering van het Onderwijsnummer voor alle sectoren zullen leerlingen wel beter gevolgd kunnen worden in het onderwijs.

Antwoord 53:

In het plan van aanpak arbeidsmarkt en personeelsbeleid van 2 december 2002 is hieraan aandacht besteed. Eén van de maatregelen is het bieden van de mogelijkheid dat zij-instromers meer gelegenheid krijgen om volledig bekwaam te worden. Voorgesteld wordt het onder voorwaarden mogelijk te maken dat zij in eerste instantie worden geschoold voor dat deel van het onderwijs waar zij daadwerkelijk werken. Binnen twee jaar behaalt de zij-instromer dan een certificaat van deelbekwaamheid op basis waarvan hij maximaal drie jaren met leraarswerkzaamheden mag worden belast. Binnen die in totaal maximaal vijf jaren moet hij aan de algemene set van bekwaamheidseisen voldoen.

Dit voorstel is verwerkt in de 2^e nota van wijziging op het voorstel voor een Wet op de beroepen in het onderwijs, dat ter behandeling voorligt in de Tweede Kamer.

Verbetering van begeleiding in de school en het maken van afspraken in de regio tussen vraag en aanbod van personeel en scholing bijvoorbeeld in het kader van een regionaal convenant kunnen verder ook een belangrijke bijdrage leveren.

Antwoord op vraag 54:

De afgelopen jaren zijn reeds diverse maatregelen ingezet om de personeelsproblematiek in het primair onderwijs aan te pakken. Met het verhogen van de aantrekkelijkheid van het onderwijsberoep door een imago-campagne, het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en het stimuleren van functiedifferentiatie (o.a. TOM-project en lesgeven anders organiseren) worden scholen beter in staat gesteld om zittend personeel te behouden en nieuw personeel aan te stellen. Onderwijsondersteunende functies bieden de mogelijkheid om onderwijs anders in te richten, waardoor arbeidsmarkt knelpunten kunnen worden verlicht.

Het ministerie schept daarnaast randvoorwaarden waardoor mensen die niet in het onderwijs werken, zoals zij-instromers en herintreders, het beroep in kunnen stromen. Daartoe worden onder andere projecten uitgevoerd die de mogelijkheden van werkplekleren in het primair onderwijs onderzoeken: het project opleiden in de school. Daarnaast wordt de uitstroom van onderwijspersoneel beperkt door het ziekteverzuim terug te dringen, maar ook door beleid te richten op het behoud van ouderen die in het onderwijs werkzaam zijn en door het mogelijk maken van het verzilveren van de adv-regeling. In 2001 is het pilotproject plusleerbaar van start gegaan met als uitgangspunt het terugdringen van het ziekteverzuim, vermindering van de werkdruk en verbetering van de kwaliteit van het vervangingsonderwijs. Dit project zal in het schooljaar 2003-2004 uitgebreid worden naar scholen voor speciaal basisonderwijs in de G36.

De personeelsproblemen in het speciaal (basis)onderwijs zijn groter dan in het basisonderwijs. Ook het ziekteverzuim in deze sector is, hoewel dalend, hoger dan in het basisonderwijs. Daarom is reeds vorig jaar specifiek aandacht besteed aan deze sectoren.

Er wordt, in navolging van de succesvolle opfriscursus basisonderwijs, een opfriscursus voor herintreders in het speciaal (basis)onderwijs ontwikkeld. Het gaat hierbij niet om een volledig professionaliseringstraject zoals de posthbo-opleidingen OSO. Het programma kan echter wel drempelverlagend werken voor het zoeken van werk in het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs. Daarnaast is voor het speciaal (basis)onderwijs een aanvullend assessment ontwikkeld voor zij-instromers.

In januari 2003 is gestart met het ontwikkelen van een duaal traject voor onderwijsassistenten die werken in cluster 3 en 4 en door willen stromen naar de leraarsfunctie in hetzelfde onderwijstype. Tegelijkertijd met het ontwikkelen van dit traject loopt een pilot met onderwijsassistenten die werkzaam zijn in cluster 4.

Het Pilot project 'De andere stroom' richt zich op projectactiviteiten die bijdragen aan het oplossen van het personeelsvraagstuk bij cluster 4 van de regionale expertise centra. Daarbij wordt gestreefd naar meer diversiteit in het personeelsbestand met behoud van de kwaliteit van het onderwijsproces.

Antwoord op vraag 55:

Nee, de situatie in beide sectoren is vergelijkbaar. In zowel het speciaal als in het voortgezet speciaal onderwijs is de problematiek groter dan in het reguliere onderwijs. De oorzaken voor de personeelstekorten in beide

sectoren zijn de vergrijzing van het zittende onderwijspersoneel en een onvoldoende instroom vanuit de opleiding.

Antwoord op vraag 56:

In het schooljaar 2001-2002 zijn er in totaal 3.883 aanvragen ingediend voor een dispensatie volgens artikel 33.3 van de Wet op het voortgezet onderwijs. De helft van de aanvragen is voor het vmbo. Het gemiddelde aantal uren waarvoor dispensatie is aangevraagd, is 13,4 uur per persoon. Voor een derde van de aanvragen geldt dat de betreffende leraar ouder is dan 45 jaar, voor de helft van het aantal aanvragen geldt dat de betreffende leraar studeert om voor een bevoegdheid in aanmerking te komen.

Het registratiesysteem is helaas niet zo ingericht dat er een percentage herhalingsaanvragen kan worden gegeven; daardoor is het evenmin mogelijk om de gemiddelde duur van de dispensatie te berekenen.'

Antwoord op vraag 57:

Er zijn leerlingen die het niet redden in het speciaal basisonderwijs en die naar het speciaal onderwijs gaan. Hierbij kan de kwaliteit van de leerlingenzorg een rol spelen, er is echter nooit onderzoek naar gedaan. Dat maakt het echter niet minder urgent om in het belang van de leerlingen drastische verbeteringen aan te brengen in de leerlingenzorg in het speciaal basisonderwijs. WSNS+ heeft de leerlingenzorg als eerste prioriteit en voert veel activiteiten uit op dit gebied (zie antwoord op vraag 1 bij het Onderwijsverslag).

Antwoord op vraag 58:

Gesteld kan worden dat er nauwelijks verband is tussen beide onderwijssoorten. Het voortgezet speciaal onderwijs valt onder de leerlinggebonden financiering. Via de Voortgangsrapportages LGF is de Kamer op de hoogte gebracht van de redenen van deze groei. WSNS-leerlingen stroomden (vroeger) door naar het speciaal voortgezet onderwijs (SVO). Tegenwoordig is dit praktijkonderwijs / leerlingondersteunend onderwijs. LGF-leerlingen stromen door naar het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Wel is het zo dat er al jaren lang een kleine groep leerlingen vanuit het SBAO doorstroomt naar het VSO. Die groep is constant en is niet gegroeid.

Antwoord op vraag 59:

Het antwoord op de vraag of het leerstofaanbod dekkend is voor de kerndoelen is gebaseerd op twee onderdelen:

1. Gebruikt de school lesmethoden die voldoen aan de kerndoelen?
2. Wordt het leerstofaanbod daadwerkelijk tot en met groep acht aangeboden?

Een negatief antwoord op één van beide onderdelen leidt tot het oordeel onvoldoend.

Antwoord bij vraag 60:

Zie het antwoord op vraag 1 van de Vragen bij het Onderwijsverslag.

Antwoord op vraag 61:

De Wet op het Onderwijstoezicht (WOT) betreft ook *niet van overheidswege bekostigde onderwijsinstellingen*. De Inspectie van het Onderwijs houdt derhalve ook toezicht op privé scholen. De in de WOT neergelegde toezichtssystematiek is voorzover mogelijk van toepassing. De kwaliteitseisen die aan het privé onderwijs worden gesteld zijn vergelijkbaar met de eisen die aan het bekostigde onderwijs worden gesteld. Op 5 juni 2003 heb ik u een brief gezonden over de positie van het particulier onderwijs. Gelijktijdig ontving u een brief over het thuisonderwijs. In beide brieven wordt aandacht geschonken aan het toezicht op het betreffende onderwijs. Voor niet-bekostigde instellingen in de BVE-sector: zie het antwoord op vraag 97.

Antwoord op vraag 62:

In de beginperiode van de bestandsopname was er sprake van een verzoek van de Vrije Scholen om eigen kerndoelen te mogen maken. In deze periode heeft de inspectie er vanaf gezien om op dit punt oordelen te geven. Daardoor zijn er veel 'missende waarden' en daarom zijn de scores op dit punt niet vergelijkbaar met andere scholen. De inspectie wijst overigens ook de Vrije Scholen op het feit dat deze zich aan de bepalingen uit het kerndoelenbesluit moeten houden. Met de Bond van Vrije Scholen zijn hierover inmiddels afspraken gemaakt. De Vrije Scholen beschikken verhoudingsgewijs veel vaker dan andere scholen niet over landelijk genormeerde gegevens over de opbrengsten van hun onderwijs. Daardoor kan de inspectie de opbrengsten van Vrije Scholen vaker niet beoordelen.

Antwoord op vraag 63:

Gemiddeld voldoet in de periode 1998-2002 de leerlingenzorg op 53 procent van de scholen aan de eisen. Op vrije scholen is dat op 16,9 procent van de scholen het geval. Een belangrijke oorzaak voor deze achterstand is dat vrije scholen vaak niet beschikken over landelijke genormeerde gegevens over de leerprestaties van hun leerlingen.

Risicogebieden die de inspectie signaleert, hangen samen met het systematisch volgen van leerlingen met expliciete procedures met betrekking tot leerlingenzorg en met het expliciet rekening houden met verschillen bij instructie en verwerking.

Antwoord op vraag 64:

In Friesland beschikt de helft van de scholen niet over landelijk genormeerde opbrengstgegevens aan het eind van de basisschool omdat veel scholen hiervoor geen, of geen landelijk genormeerde toets gebruiken. In Groningen is dit bij slechts 12,4 procent van de scholen het geval.

Antwoord op vraag 65:

Bijna 45% van de scholen besteedt in het leerstofaanbod voldoende aandacht aan intercultureel onderwijs. De kwalificatie 'voldoende' is de resultante van een weging van verschillende eisen.

Het gaat dan om:

- het intercultureel aanbod in bijvoorbeeld het vak wereldoriëntatie en de kwaliteit hiervan,
- een pedagogisch klimaat waarin leraren en leerlingen in taalgebruik en gedrag onderling respect tonen, het hanteren van gedragsregels en meer specifiek, gedragsregels over de omgang van leraren met leerlingen van andere culturen.
- het omgaan met verschillen in culturele en etnische achtergrond van leerlingen en hun ouders.

Antwoord op vraag 66:

Op zo'n 60% van de scholen slagen de leraren er nog niet in hun lessen af te stemmen op de soms grote verschillen in niveau, tempo en aanpak van hun leerlingen.

Afgaand op het percentage leerlingen dat over hoge intellectuele vermogens beschikt (IQ130 of hoger), gaat het om een percentage van 2,5% van de populatie. Als gekeken wordt naar het percentage leerlingen dat kenmerken van hoogbegaafdheid bezit, hanteert het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek (CBO) een percentage van 10%. De percentages van leerlingen met andere kenmerken zijn als volgt:

- ADHD -> 2 tot 5% (3% een lichtere en 2% een ernstigere vorm)
- Autisme -> 0,4%
- PDD-NOS -> 1,2%.
- Dyslexie -> 3,6%.

Er is door de inspectie niet gekeken naar de gevolgen van het gebrek aan extra zorg voor deze kinderen.

Wel is in 2002 door het GION een onderzoek gedaan naar leerlingen met ADHD, autisme of PDD-NOS in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. Voor het onderwijs is een goede schoolorganisatie en een gemeenschappelijk gedragen visie t.a.v. de te hanteren programma's van belang.

Er is ook een onderzoek van het GION naar de ontwikkelingen en effecten van adaptief onderwijs (2002) (zie vijfde voortgangsrapportage WSNS). Hierin komt naar voren dat nascholing en externe hulp van belang zijn voor de verdere ontwikkeling van adaptief onderwijs.

Er is onderzoek uitgezet bij ITS en CBO naar succescondities voor onderwijsondersteuning van hoogbegaafde leerlingen (2003-2006).

De Inspectie zal in het onderwijsverslag 2003 verslag doen van de mate van implementatie van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie op de scholen.

Antwoord op vraag 67:

Met de huidige methoden voor begrijpend lezen kan pas worden begonnen als de leerlingen een relatief hoog niveau van technisch lezen hebben bereikt. Veel leerlingen in het speciaal basisonderwijs bereiken dit niveau van technisch lezen niet of veel later. Daarom wordt door het CED een taalmethode zorgleerlingen ontwikkeld. Met deze methode kan met een relatief laag niveau aan technisch lezen worden begonnen met begrijpend lezen.

Antwoord op vraag 68:

Onderwijsvoorzieningen PO voor asielzoekers zijn gekoppeld aan reguliere scholen. Vaak zijn deze gevestigd in dislocaties bij de opvangcentra. Deze dislocaties sluiten als de opvanglocatie verdwijnt. Sluiting van centra betekent in geen geval een breuk in de onderwijsvoorziening en ontwikkeling van kinderen. In gevallen van sluiting van centra blijven alle kinderen onderwijs volgen.

Om de deskundigheid/kwaliteit te behouden heeft het LOWAC, die scholen met veel asielzoekers ondersteunt, middelen van OCenW ontvangen om trainingen te verzorgen ter ondersteuning van SBD's om hun deskundigheid ten aanzien van eerste opvang van asielzoekers te vergroten en te verbreden.

Antwoord op vraag 69:

Er is gekozen voor de peildatum van 16 januari omdat de aantallen op deze datum een realistischer beeld geven van de situatie. Leerlingen worden vooral rond Kerst (eerste rapport) verwezen naar een vorm van speciaal onderwijs. Het aantal leerlingen op een wachtlijst aan het begin van het schooljaar geeft derhalve onvoldoende inzicht in de problematiek. Ik beschik voor het (V)SO niet over aantallen in september. Uit gegevens van de inspectie valt op te maken dat het grootste deel van de leerlingen die in januari op een plaatsingslijst staan in dat schooljaar of zijn aangemeld.

Antwoord op vraag 70:

In de examenprogramma's die met de nieuwe tweede fase zijn ingevoerd is meer dan voorheen mede aandacht besteed aan te beheersen vaardigheden. Zeker bij de meer algemene vaardigheden bestaan er uiteraard raakvlakken tussen hetgeen voor de verschillende vakken is voorgeschreven. Daaruit volgt dat het onderwijs gebaat kan zijn met onderlinge afstemming tussen de vakken. De inspectie merkt daarover op dat 'uit de klachten over werkdruk en tijdgebrek valt te concluderen dat de extra investering die nodig is om tot afstemming en samenhang op schoolniveau te komen, erbij is ingeschoten'. Tevens merkt de inspectie hierover op: 'het is begrijpelijk dat tijdens het invoeringstraject van de tweede fase leraren sterk gericht waren op het leren beheersen van het nieuwe programma voor het eigen vak en op een didactische werkwijze die leerlingen meer ruimte voor zelfstandig werken bood'.

Antwoord op vraag 71:

Zie het antwoord op vraag 70.

Antwoord op vraag 72:

Alle examenkandidaten hebben hun diploma mogen behouden. Kandidaten mogen niet worden benadeeld vanwege fouten die door de school worden gemaakt.

Antwoord op vraag 73:

Er is over het algemeen een verschil in didactiek tussen algemene en beroepsgerichte vakken. In de werkplekkenstructuur wordt de werksituatie gesimuleerd. Waarbij leerlingen probleemgericht aan de slag gaan. Een uitdaging voor de komende tijd zal o.m. zijn de algemene vakken en dus ook de didactiek daarvan meer te relateren aan een praktijksituatie zodat een leerling bijv. vanuit die context een verslag moet schrijven (Nederlands) of wiskunde voor een deel in de werkplek voor techniek wordt gegeven. Een aantal scholen is deze weg al opgegaan en een aantal start hiermee het komend schooljaar. Naar verwachting zal dit – zeker de meer praktijkgerichte – leerling meer motiveren voor het leren (voor algemene vakken) en beter aansluiten bij het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt.

Antwoord op vraag 74:

De opdracht aan de vakontwikkelgroepen in 1994 bevatte wel degelijk richtlijnen voor het afstemmen van examenprogramma's op andere vakken ("Ga na of de eindtermen afgestemd zijn op die van verwante vakken"). Daarenboven heeft de Stuurgroep Profiel, die de ontwikkeling van deze programma's aanstuurde, hiertoe een afzonderlijke Coördinatiegroep ingesteld. Overigens is het aanbrengen van samenhang tussen vakken, zoals ook de inspectie vaststelt, in belangrijke mate een zaak van overleg tussen de leraren op een school.

Antwoord op vraag 75:

Het relatieve aandeel van leerlingen uit de culturele minderheden is redelijk stabiel gebleven. Het absolute aantal leerlingen uit de culturele minderheden (cumi-leerlingen) is echter toegenomen. Deze toename zit voornamelijk in de groep nieuwkomers. Daarbij is in 1999 begonnen met de indicatiestelling voor Leerwegondersteunend en Praktijkonderwijs. De toename van het aantal cumi-leerlingen in de zorgvoorzieningen met 7% in 2001 t.o.v. 1998 is toe te schrijven aan het feit dat veel nieuwkomers aan de criteria voor indicatiestelling voldeden. Vanaf 2002 is er een daling waarneembaar, aangezien nieuwkomers niet meer direct voor indicatiestelling in aanmerking kunnen komen. In plaats daarvan krijgen scholen voor nieuwkomers die korter dan een jaar in Nederland zijn een hogere aanvullende bekostiging op basis van de Cumi-regeling VO. Deze hogere bekostiging is bedoeld om aanwezige (taal)problematiek intensief aan te kunnen pakken. Indien na dit eerste jaar blijkt dat zij extra zorg behoeven, kan voor het tweede jaar dat de nieuwkomer voortgezet onderwijs volgt alsnog een indicatiestelling worden aangevraagd.

Antwoord op vraag 76:

Het aantal leerlingen in het (V)SO is de afgelopen 10 jaar over de gehele lijn gegroeid. Grote groeiers zijn ZML, MG en ZMOK. In het algemeen kan gezegd worden dat er sprake is van een gelijkmatige stijging per jaar die varieert tussen de 5 en 10%. Op 1-10-2002 was er een relatief grote stijging (18%). Deze stijging is te verklaren uit het feit dat in dat schooljaar de JJI's zijn overgegaan naar het ZMOK. Leerlingen in het VSO-ZMOK zijn afkomstig uit alle binnen het onderwijsstelsel voorkomende schoolsoorten.

Antwoord op vraag 77:

Sommige zaken betreffen te evalueren gedrag ten opzichte van individuele leerlingen, andere zaken betreffen gedrag ten opzichte van de leerlingengroep als geheel. Dat kan, en dat is hier het geval, tot verschillen leiden. Over het algemeen kan men stellen dat de sfeer en het onderling respect op veel scholen voldoende is. Een verbeterpunt is evenwel het uitspreken van positieve verwachtingen ten opzichte van individuele leerlingen.

Antwoord op vraag 78:

In de puberteit is het gedrag van kinderen relatief grillig. De rol van de ouders is hierbij uiteraard ook heel belangrijk. Voor leraren levert dat vaak bijzondere pedagogisch-didactische uitdagingen. Dat geldt ook voor leraren die doorgaans goed met kinderen van deze leeftijd kunnen omgaan.

Antwoord op vraag 79:

'Rekening houden met niveaoverschillen tussen leerlingen' is inderdaad een wezenlijke competentie voor leraren. Rekening houden met individuele verschillen is dan ook een belangrijk aandachtspunt in de startbekwaamheidseisen VO/BVE die enige jaren geleden onder regie van de VSLPC zijn ontwikkeld. Ook bij de formulering van bekwaamheidseisen op grond van het voorstel voor een Wet op de Beroepen in het Onderwijs (Wet BIO) zal dit een belangrijk aandachtspunt zijn. De Wet BIO ligt thans voor in de Tweede Kamer. De beroepsgroep (SBL) formuleert voorstellen voor sets van bekwaamheidseisen die te zijner tijd in een AmvB kunnen worden opgenomen.

Het gehanteerde onderwijsconcept en de kwaliteit van het onderwijspersoneel is primair de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag en van het schoolmanagement. De kwaliteit van het onderwijspersoneel is onderdeel van het regulier schooltoezicht door de Inspectie. Indien de Inspectie op een individuele school constateert dat deze kwaliteit onder de maat is, wijst zij het bevoegd gezag op haar verantwoordelijkheid zorg te dragen voor goed functioneren van het personeel. Ook het oordeel van de inspectie op de kwaliteitskaart geeft de school een prikkel tot verbetering indien nodig.

Antwoord op vraag 80:

De inspectie heeft het didactisch handelen van leraren in kaart gebracht en daarbij geconstateerd dat het zelfstandig studeren volgens eigen planning het meest voorkwam in de bovenbouw havo/vwo, en wel in ongeveer 16% van de lessen. De voornamelijk klassikale les komt in de bovenbouw havo/vwo in ongeveer 45% van de bijgewoonde lessen voor. Uit het feit dat laatstgenoemde didactische werkvorm nog slechts een minderheid van de lessen uitmaakt zou kunnen worden opgemaakt dat de notie van het studiehuis bij scholen is aangeslagen, met name in de 2^e fase van havo en vwo.

Antwoord op vraag 81:

Er zijn vanuit de overheid nooit regels gesteld ten aanzien van de didactische werkvormen die de school aan de leerling moet aanbieden; het woord studiehuis komt dan ook in de regelgeving niet voor. Dat zal in de voorstellen tot bijstelling van de tweede fase niet veranderen.

Antwoord op vraag 82:

De kwaliteit van de feitelijke zorg moet centraal staan. Daarbij is een planmatige aanpak die is afgestemd op concrete zorgvragen van leerlingen naar mijn mening onontbeerlijk. Om die reden hecht ik grote waarde aan het gebruik van handelingsplannen en zorgplannen. Het is niet mijn bedoeling om onnodig extra documenten te vragen. Om die reden schrijft de Wet op het Voortgezet Onderwijs alleen met betrekking tot de zorgplannen welke zes thema's in elk geval opgenomen dienen te worden.

Antwoord op vraag 83:

Over het jaar 2001 en het jaar 2002 heeft de inspectie verschillende maatstaven aangelegd voor de beoordeling van de adequaatheid van kwaliteitszorg op scholen.

Bij hantering in 2002 van dezelfde maatstaf als in 2001 zou het percentage in de buurt van de 60% zijn gebleven. De strengere beoordeling door de inspectie in 2002 is derhalve de oorzaak van de gesignaleerde teruggang.

Antwoord op vraag 84:

Over het jaar 2001 en 2002 heeft de inspectie verschillende maatstaven aangelegd voor de beoordeling van de adequaatheid van kwaliteitszorg op scholen. In eerste instantie was het hebben van plannen voor het uitvoeren van kwaliteitszorg reden tot een voldoende beoordeling. Naarmate het ontwikkelingsproces rondom kwaliteitszorg vorderde, is de inspectie gaan verlangen dat niet alleen het hebben van plannen, maar ook het realiseren ervan nodig was voor het oordeel.

Bij hantering in 2002 van dezelfde maatstaf als in 2001 zou het percentage in de buurt van de 60% zijn gebleven. De aangescherpte beoordeling door de inspectie in 2002 is derhalve de oorzaak van de gesignaleerde teruggang.

Antwoord op vraag 85:

In de ict-onderwijsmonitor 2001-2002 is niet specifiek onderzoek gedaan naar een verklaring voor het geringe zelfvertrouwen en de forse scepsis inzake ict-gebruik van docenten.

Wel is bekend dat:

- docenten in het voortgezet onderwijs te maken hebben met leerlingen die vaak meer bedreven zijn in het gebruik van ict dan zichzelf. Docenten die de inzet van ict niet van meet af aan omarmd hebben, worden toch geconfronteerd met de toepassing van ict in hun werkzaamheden ("Er is geen ontkomen aan").
- de bedrijfszekerheid van ict ook nog steeds niet zo groot is als het boek, schoolbord en krijtje. Dat storingen en organisatiezaken de houding ten opzichte van ict-gebruik niet positief beïnvloeden is een bekend verschijnsel.
- Wat betreft de scepsis blijkt uit de vragen die aan de docenten zelf gesteld zijn (ict-onderwijsmonitor vo, blz. 96) dat 85% van de docenten enthousiast tot vanzelfsprekend ict benaderen, 98% van de docenten vindt ict een nuttig hulpmiddel, 88% vindt dat internet het onderwijs verrijkt en 94% vindt dat onderwijs met ict leuker wordt voor de leerlingen.

Slechts een relatief laag percentage docenten geeft aan de deskundigheid op het gebied van ict in het onderwijs te hebben vergroot. Voorgaande jaren maakte deze deskundigheidsbevordering een constante groei door. De ict-scholing maakt een verschuiving door van institutionele opleidingen en cursussen via collegiale ondersteuning naar het "gewoon zelf doen". Het is mogelijk dat docenten de bevordering van de deskundigheid op deze 'speelse' wijze niet als zodanig (h)erkennen.

Overigens blijkt uit de ict-onderwijsmonitor 2001-2002 dat inmiddels 73% van de docenten over de ict-basisvaardigheden beschikt. In eerste instantie is door scholen vooral ingezet op scholing van de ict-basisvaardigheden. De laatste jaren wordt gesproken over een verschuiving van 'leren om ict te gebruiken' (learn to use) naar 'ict gebruiken om te leren' ('use to learn'). De GrassRoots projecten sluiten hier ook volledig bij aan. Bijna de helft van de leraren beschikt over ict-didactische vaardigheden. Uit de ict-onderwijsmonitor 2001-2002 blijkt dat scholen binnen hun ict-beleidsplan aan de ict-didactische scholing de komende jaren hoge prioriteit gaan geven.

Ook in 2003 is de professionalisering van docenten een belangrijk beleidsdoel. Bij de behandeling van de begroting 2003 is daar door de Tweede Kamer (middels amendement-Bonke) een bedrag van €4 miljoen extra beschikbaar gesteld voor deskundigheidsbevordering voor het didactisch gebruik van ict.

In het beleidsplan voor ict in het onderwijs dat door het nieuwe kabinet zal worden aangeboden, wordt ook aandacht besteed aan de voortzetting van het stimuleren van de professionalisering. Kenmerkend daarbij is dat het daarbij niet zal gaan om exclusieve ict-vaardigheden maar om vaardigheden om ict te gebruiken geïntegreerd in de andere taken van de docenten.

Antwoord op vraag 86:

In 2000 waren 18854 leerlingen ingeschreven in het praktijkonderwijs, in 2001 waren dat er 20660 en in 2002 22742. De stijging van het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs wordt onder meer veroorzaakt door de toepassing van de criteria op grond waarvan leerlingen tot het praktijkonderwijs worden toegelaten. Bij de invoering van het vmbo werd destijds verwacht dat het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs zou toenemen op grond van onderzoek naar de populatie leerlingen die extra zorg behoeften. Met deze stijging is rekening gehouden in de meerjarenraming van de rijksbegroting.

De verwachting is dat in de komende periode de stijging van het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs enigszins zal afnemen, hoewel er aanwijzingen zijn dat leerlingen in toenemende mate op extra zorg zijn aangewezen.

Antwoord op vraag 87:

In het algemeen geldt dat de inspectie de scholen erop aanspreekt wanneer er afwijkingen zijn ten opzichte van de wettelijke verplichtingen. Dit is in de regel ook opgenomen in de schoolbezoekverslagen.

Antwoord op vraag 88:

De beantwoording van deze vraag zal worden verwerkt in de brief over veiligheid die deze zomer naar de Tweede Kamer wordt verzonden.

Antwoord op vraag 89:

Het profiel Cultuur en Maatschappij is ingewikkeld door de veelheid van (deel)vakken en het naast elkaar bestaan van een 'definitief' en een zogeheten overgangsprofiel. Dergelijke problemen zullen verdwijnen bij invoering van de voorstellen in 'Ruimte laten en keuzes bieden in de tweede fase havo en vwo'.

Antwoord op vraag 90:

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een aparte gegevensset geconstrueerd met als doel het niveau van de leerling te kunnen bepalen.

Voor de invoering van het vmbo kende vbo en mavo een centraal schriftelijk examen op C- en een D-niveau. Verder kende het vbo nog een schoolexamen op A- en B-niveau. Het vak werd dus afgesloten op een bepaald niveau. Om het niveau van de leerling te kunnen bepalen (nodig om de vraag te kunnen beantwoorden) moet het niveau van de verschillende vakken naar één niveau per leerling worden omgerekend. Als uitgangspunt is daarbij gekozen dat het niveau met het meeste aantal vakken bepalend is voor het niveau van de leerling. Bij een gelijk aantal vakken is het hoogste niveau aan de leerling toegekend. Eerst is per leerling het niveau vastgesteld. Na aggregatie heeft dat geleid tot de onderstaande tabel.

schoolsoort	leerlingniveau	jaar waarin het examen is afgelegd				
		1998	1999	2000	2001	2002
vbo	A	6%	6%	6%	5%	5%
	B	23%	23%	23%	23%	23%
	C	20%	19%	19%	19%	19%
	D	1%	2%	2%	2%	2%
mavo	C	1%	0%	0%	1%	1%
	D	47%	47%	48%	47%	48%
totaal aantal examenkandidaten		96403	93356	96770	95161	94455

Bron: IB-Groep, Inspectie

Uit de tabel blijkt dat de verhoudingen van het niveau van de leerlingen voor invoering van het vmbo over de jaren heen vrij stabiel is.

De kolom telt op tot 100%. Om aan te geven om welke aantallen examenkandidaten het gaat, is ook het totaal daarvan toegevoegd.

Antwoord op vraag 91:

Neen, die constatering is gebaseerd op eerste reacties van een paar scholen in het schooljaar 2001-2002 en globaal geëxtrapoleerd naar de totale populatie in de basisberoepsgerichte leerweg (bbl). Ik heb hiertegen al meerdere malen mijn bezwaren geuit. Aan de hand van de uitslagen van de examens zal binnenkort meer helderheid zijn over hoeveel (lwoo)leerlingen het examen niet hebben gehaald.

Naar mijn idee zit er geen hiaat tussen de bovenkant van het praktijkonderwijs en de onderkant van de basisberoepsgerichte leerweg, wel een grens. Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk leerlingen een diploma halen is het belangrijk om in de bbl de beschikbare mogelijkheden, zoals bijv. leerwerktrajecten, goed te benutten. Hier wordt door de scholen hard aan gewerkt. Ook is het belangrijk dat de extra zorg voor de lwoo-leerlingen goed is en op maat wordt gegeven. Met de betrokken partijen is ook de verdere verbetering hiervan een punt van aandacht.

Voor leerlingen die geen diploma halen is er een getuigschrift en de mogelijkheid om hen certificaten te geven. Met name voor deze leerlingen is een 'warme overdracht' naar het ROC belangrijk.

Antwoord op vraag 92:

Bij de moderne vreemde talen bestaat er een samenhang tussen de examenprogramma's wat de structuur betreft: het gaat in principe om dezelfde vaardigheden. Ook het feit dat er voor letterkunde één cijfer op de cijferlijst dienst te komen, samengesteld uit de resultaten bij de verschillende talen, draagt bij aan samenwerking tussen de docenten voor deze vakken.

Bij de exacte vakken bestaan er inhoudelijke verbanden die beter in de programma's tot uitdrukking zouden moeten komen. In het kader van de aanpassingsvoorstellen tweede fase zal ik daartoe voorstellen doen.

Antwoord op vraag 93:

De precieze oorzaken van het feit dat op het havo minder leerlingen een exact pakket kiezen dan op het vwo zijn niet bekend.

Antwoord op vraag 94:

De gepresenteerde cijfers over de aansluiting tussen examenprofiel en gekozen vervolgstudie hebben alleen betrekking op havo-kandidaten; deze cijfers zijn niet beschikbaar voor vwo-kandidaten. Dit is mogelijk terug te voeren op het feit dat in 2001 nagenoeg alle havo-kandidaten het profielexamen aflegden en van de vwo-kandidaten nog slechts een minderheid. Zoals de inspectie aankondigt zal dit onderwerp de komende jaren worden gevolgd, ook voor vwo.

Antwoord op vraag 95:

Bij de moderne vreemde talen bestaat er, anders dan bij b.v. de exacte vakken, een inhoudelijke samenhang tussen de examenprogramma's. Ook het feit dat er voor letterkunde één cijfer op de cijferlijst dient te komen, samengesteld uit de resultaten bij de verschillende talen, draagt bij aan samenwerking tussen de docenten voor deze vakken. In de voorstellen tot bijstelling van de tweede fase wordt aandacht besteed aan de exacte vakken en de mogelijkheden om deze vakken aantrekkelijker te maken. Verbetering van de onderlinge samenhang zal hier duidelijk aan kunnen bijdragen.

Antwoord op vraag 96:

Door de oprichting van de Contactgroep Werkend Leren hebben de betrokken partijen het belang van beroepspraktijkvorming scherper op het netvlies gekregen en heeft de samenwerking tussen de partijen bij de verbetering van de beroepspraktijkvorming steeds meer gestalte gekregen. Pas als deze positieve ontwikkeling zich in een volgend verslagjaar doorzet, is er sprake van een trend en kunnen we concluderen dat de effecten van de aanpak zichtbaar worden.

Antwoord op vraag 97:

De taakopdracht bij niet-bekostigde instellingen is beperkter dan bij bekostigde instellingen. Derhalve mag de inspectie bij het niet-bekostigd onderwijs geen oordeel uitspreken over de kwaliteit van doelgroepenbeleid, voorlichting & intake en maatwerk & flexibiliteit. Vergelijking is mogelijk op de overige kwaliteitsaspecten.

Antwoord op vraag 98:

25% van de opleidingen is basis van het vigerende toezichtkader zwak. In het nieuwe toezichtkader zijn enkele veranderingen aangebracht. Zo wordt bijvoorbeeld het doelgroepenbeleid niet op het niveau van de opleiding beoordeeld, maar op het niveau van de instelling. Dit heeft tot gevolg dat het percentage van 25% zal gaan veranderen bij toekomstige beoordelingen. Het is moeilijk om retrospectief na te gaan wat het gecorrigeerde beeld zou zijn, omdat in het verslagjaar uiteraard het 'oude' toezichtkader is gebruikt.

Antwoord op vraag 99:

De belangrijkste reden hiervoor is op dit moment het ontbreken van het persoonsgebonden nummer (onderwijsnummer) waarmee de individuele deelnemer gedurende zijn gehele onderwijsloopbaan kan worden gevolgd. Een andere reden die voor enkele bve-instellingen geldt is dat deze instellingen, door recente fusies, nog niet geheel in staat zijn de verschillende decentrale administratieve systemen adequaat met elkaar te laten communiceren

Antwoord op vraag 100:

De oorzaken van vroegtijdige uitval zijn uiteenlopend. (Zie het antwoord op vraag 30 en vraag 18). Eén van de oorzaken kan zijn dat het onderwijssysteem onvoldoende aansluit in de overgang van VMBO naar MBO (naast de programmatische aansluiting hangt dit ook vaak samen met leeromgeving, leerstijl en begeleiding).

Uit het Onderwijsverslag blijkt dat de MBO-opleidingen op het laagste niveau meer en meer voldoen aan de behoefte waarvoor ze in het leven geroepen zijn. De afgelopen jaren zijn steeds meer deelnemers in de opleidingen op niveau 1 ingestroomd.

VMBO instellingen en ROC's blijven zoeken naar mogelijkheden om beter in te kunnen spelen op de vraag van deze categorie jongeren, mede gezien de evidente uitvalproblematiek. Inhoudelijk investeren instellingen al in het ontwikkelen van leerprocessen op maat en het ontwikkelen van doorlopende leerwegen. Deze inhoudelijke vernieuwing is in verschillende opzichten grensverleggend: de grenzen van de eigen instelling, de grenzen van bestaande onderwijs- en leerarrangementen en de ruimte van de huidige wet- en regelgeving. Het gaat er nu om instellingen in de positie te brengen, door het bieden van ruimte, om nog beter op de specifieke groep in te spelen en te voorkomen dat deelnemers uitvallen en niet doorstromen.

Antwoord op vraag 101:

Gedoeld wordt op de wijze waarop instellingen hun studenten faciliteren als deze op zoek zijn naar de mogelijkheid om tegen een beslissing van een examencommissie in beroep te gaan. Gedacht wordt met name aan de informatievoorziening over de bezwaar en beroepsmogelijkheden.

Antwoord op vraag 102:

De inspectie heeft in haar onderzoek nagegaan welke opleidingen operationeel waren. Dit waren 2179 opleidingen.

Antwoord op vraag 103:

Er zijn twee groepen die het meest hinder ondervinden bij examinering en tentaminering; studenten met concentratieproblemen, vermoeidheid en/of energietekort én studenten met dyslexie. De eerste groep vindt in de helft van de gevallen voldoende oplossingen voor hun probleem bijvoorbeeld door extra tentamenvormen. De tweede groep vindt in 70% van de gevallen een oplossing m.n. door aangepaste tentamenvormen (bijvoorbeeld mondeling i.p.v. schriftelijk)

Antwoord op vraag 104:

Kerncijfers instellingen en personeel hoger beroepsonderwijs *

	1998	1999	2000	2001	2002
A) Aantal hbo-instellingen:	56	56	56	55	50
B) Gemiddelde omvang hogescholen in aantal studenten	5000	5260	5440	5690	6280

* Uit kerncijfers 1998 – 2002 OCenW

Antwoord op vraag 105:

Deeltijdonderwijs komt relatief iets meer voor in het hbo dan in het wo, (in 2002 respectievelijk 20% en 18% van de ingeschrevenen, OCenW kerncijfers 1998-2002). Voorlopige gegevens van de achtergrond van ingeschrevenen voor een deeltijdstudie (studentenmonitor 2002 nog ongepubliceerd) laten zien dat het merendeel van de ingeschreven deeltijdstudenten reeds een andere hoger onderwijsopleiding heeft afgerond. Het zou goed kunnen dat concepten als levenslang leren en verbreding van kennis en vaardigheden de stijging van het deeltijdonderwijs veroorzaken

Antwoord op vraag 106:

De omzetting van bestaande hbo-opleidingen naar bachelor-opleidingen bij de inwerkingtreding van de bachelor-masterwet betreft een formele omzetting. Dat laat onverlet dat hogescholen onderwijsvernieuwingen doorvoeren die samenhangen met de invoering van de bachelor-masterstructuur, bijvoorbeeld het invoeren van ECTS-studiepunten, het verbreden van bachelor-opleidingen en het invoeren van major-minorvormen.

Zoals bij het antwoord op vraag 13 bij de brief van de minister is opgemerkt, verschijnt hierover omstreeks september een rapport van de inspectie.

Antwoord op vraag 107:

Het toezicht wordt uitgeoefend door de inspectie, zowel op het functioneren van de Nederlandse Accreditatie Organisatie als op het functioneren van het stelsel als geheel. Dat betekent dat de inspectie toezicht houdt op implementatie van de accreditatiekaders en de toets nieuwe opleidingen. Afsproken is dat de inspectie in 2005 door middel van eigen onderzoek het functioneren van de NAO en de werking van het stelsel zal nagaan. Tot die tijd, dus in de aanvangsfase van daadwerkelijk operationalisering van het gehele stelsel, zijn afspraken gemaakt over informatie uitwisseling tussen de NAO en de inspectie.

Antwoord op vraag 108:

Het betreft de visitatie milieuwetenschappen die onvoldoende heldere informatie bevatte en om die reden aangevuld zal worden.

Antwoord op vraag 109:

Het overzicht op pagina 239 betreft het gemiddelde van de in 2002 onderzochte hbo-opleidingen. De inspectie traceert in de meta-evaluatie na een visitatie of zich bij bepaalde opleidingen zogenoemde "ernstige tekortkomingen" voordoen. Indien de inspectie in het verdere traject na de visitatie vaststelt dat de "ernstige tekortkomingen" een langdurig karakter hebben meldt ze dit aan de minister. Deze kan vervolgens besluiten tot het geven van een waarschuwing. Zie hiervoor ook het antwoord op vraag 24 bij de brief van de minister met de reactie op het Onderwijsverslag 2002..

Antwoord op vraag 110:

Gedoeld wordt op de vraag of de hbo-opleiding in voldoende mate rekening houdt met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen. Meer specifiek stelt het hbo-protocol:

- De opleiding heeft processen en producten omschreven door middel waarvan zij informatie over ontwikkelingen in de relevante wetenschapsdisciplines vergaart en binnen de organisatie verspreidt.
- Een deel van de docenten is actor in de uitvoering van dit beleid.
- De beoogde processen en producten zijn herkenbaar in de opleiding aanwezig en dekken de relevante wetenschapsdisciplines.
- Er is zichtbare kennistransfer tussen de opleidingen en de Nederlandse onderzoeksinstituten.

Antwoord op vraag 111:

In het onderwijsverslag wordt erop gewezen dat waar structureel contact met het werkveld ontbreekt, dit niet betekent dat contact afwezig is. Er wordt gewag gemaakt van het veelvuldig betrekken van het werkveld bij de opleidingen met name via contacten van docenten. Maar deze contacten zijn onvoldoende systematisch en hebben daardoor niet de gewenste invloed op het curriculum. In het kader van de evaluatie bestuurlijke hantering wordt twee jaar later bezien wat de instelling met deze bevinding heeft gedaan.

Antwoord op vraag 112:

Gedoeld wordt op de opleidingen die onderzocht zijn in het kader van de visitatie Voortgezette opleidingen in de Gezondheidszorg en in het kader van de visitatie Voortgezette opleidingen Bouwkunst. Werkervaring of een initiële opleiding zijn veelal een vereiste om tot deze opleidingen toegelaten te worden. Het zijn overwegend deeltijdopleidingen die gevolgd worden naast een reguliere voltijd- of deeltijdbaan in de betreffende sector.

Antwoord op vraag 113:

De overheid heeft aan de hogescholen middelen beschikbaar gesteld voor het aanstellen van lectoren en kenniskringen. De hogescholen zelf voeren voor het onderwijspersoneelsbeleid veelal functioneringsgesprekken in. Zodra dat een meer structureel karakter krijgt ontstaat er een meer consistent professionaliseringsbeleid. De kritische noten in de visitatierapporten zullen bij de evaluatie van de wijze waarop instellingen met de kritiek in de visitatierapporten zijn omgegaan (de zogenoemde evaluatie bestuurlijke hantering) aan de orde gesteld worden.

Antwoord op vraag 114:

Een verklaring hiervoor heb ik niet. In het nieuwe protocol van de NAO zullen beide onderwijsvormen gelijk en afzonderlijk aandacht krijgen.

Antwoord op vraag 115:

Deze constatering is gebaseerd op vier visitaties. Het is thans een nieuwe constatering. Of dit in het algemeen geldt is op dit moment niet duidelijk.

Antwoord op vraag 116:

Het visitatierapport suggereert hiervoor diverse verklaringen en geeft diverse suggesties voor oplossingen. Mijn uitgangspunt is dat de betrokken instellingen die oppakken (zie ook het antwoord op vraag 24 van de vragen bij de brief van de minister).

Antwoord op vraag 117:

Het door de visitatiecommissie gesignaleerde onduidelijke beroepsperspectief voor toegepaste wiskundigen heeft voor zover bekend geen relatie met de instroom van studenten. De resultaten van deze specifieke visitatie worden nader bestudeerd en meegenomen bij de beleidsvoorbereiding gericht op verhoging van de instroom van beta-techniek studenten.

Antwoord op vraag 118:

De uitspraken van de inspectie zijn gebaseerd op visitaties van de wo-opleidingen wiskunde, lucht en ruimtevaarttechniek, industrieel ontwerpen, psychologie en kunstmatige intelligentie. De vraag is of de uitspraken over internationalisering te generaliseren zijn. Uit de VSNU-arbeidsmarktmonitor blijkt dat zo'n 35% van alle afgestudeerden in het wetenschappelijk onderwijs buitenlandervaring hebben opgedaan tijdens hun studie.

Internationalisering maakt integraal onderdeel uit van het instellingsbeleid. In 'Kennis: geven en nemen' en 'HOOP 2000' is de koers gezet naar meer zelfregie van de instellingen, mede om aan de instellingen de mogelijkheid te bieden om zelf te komen tot een versterking van hun internationale profiel. De invulling van dit profiel verschilt per instelling.

Waarom buitenlandse studenten slechts in geringe mate kiezen voor een studie in Nederland is niet systematisch onderzocht. Wel kan worden gesteld dat in tegenstelling tot een aantal ons omringende landen zoals Duitsland, Frankrijk en Engeland, Nederland pas recentelijk specifiek beleid heeft ingezet op het werven van buitenlandse studenten voor een studie in Nederland. Het aantal buitenlandse studenten dat in Nederland komt studeren is de laatste jaren echter, mede door het door de overheid ingezette beleid, gestegen. Verondersteld mag worden dat onder meer taalproblemen een belemmerende factor kunnen vormen. Het gebruik van Engels als voertaal ten behoeve van buitenlandse studenten neemt toe.

Op dit moment wordt een sterkte-zwakke analyse uitgevoerd naar de internationale positionering van het Nederlands hoger onderwijs. De gegevens, die dit onderzoek opleveren, zullen inzicht moeten geven in de belemmerende factoren.

Antwoord op vraag 119:

Het percentage opleidingen met tekortkomingen varieert van jaar tot jaar, een trend is niet goed te onderscheiden. In het nieuwe accreditatiesysteem wordt scherper dan tot nu toe een grens getrokken voor de beoordeling van de kwaliteit van de opleiding.

Antwoord op vraag 120:

De evaluatie van de inspectie laat zien dat het onderwijsproces daardoor zodanig is vormgegeven dat het meer uitgaat van de student en zijn of haar leerproces. De studeerbaarheid van de opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs en het hbo wordt anno 2002 als voldoende beoordeeld.

Antwoord op vraag 121:

In het evaluatierapport van de inspectie van de kwaliteit en studeerbaarheidsprojecten concludeert de inspectie dat de student en zijn of haar leerproces meer centraal is komen te staan. Ze concludeert dat op basis van bevindingen ten aanzien van optimalisering van het onderwijsleerproces en activerende onderwijsvormen.

Antwoord op vraag 122:

Door de onderwijsinstellingen is de afgelopen jaren hard gewerkt aan activiteiten om de instroom en doorstroom van allochtone studenten in het hoger onderwijs te bevorderen. Veel van deze activiteiten zijn mede ondersteund door het Expertise Centrum allochtonen Hoger Onderwijs (ECHO) en de stichting UAF voor vluchtelingstudenten, beiden gesubsidieerd door OCenW. Deze organisaties hebben o.a. als taak om kennis en ervaring met betrekking tot dit type activiteiten te bundelen en onder de aandacht te brengen bij de onderwijsinstellingen. Bij het uitzetten van de nieuwe projecten is de afgelopen jaren door ECHO en UAF sterk rekening gehouden met succes- en faalfactoren van eerdere projecten. Op deze manier worden ook leerervaringen op grond van succesvolle projecten geïmplementeerd in activiteiten, die instellingen ondernemen ten behoeve van allochtone studenten

Antwoord op vraag 123

De inspectie stelt dat het globalere karakter van het beoordelingskader voor universitaire opleidingen het niet eenvoudig maakt om goed zicht te krijgen op de kwaliteit van het onderwijs in de praktijk van alledag.

Ik teken hierbij aan dat ook in de landen om ons heen de tendens bestaat bij kwaliteitsborging vooral te letten op competenties van afgestudeerden. Tegen die achtergrond zijn algemene descriptoren voor de bachelor en de master ontwikkeld, waarnaar de NAO in haar accreditatiekader refereert. Het beoordelingskader voor de accreditatie onderscheidt zes kwaliteitsaspecten: doelstellingen, programma, inzet van personeel, voorzieningen, interne kwaliteitszorg en resultaten. Elk onderwerp is uitgewerkt in facetten met criteria. Ik heb er vertrouwen in dat dit nieuwe systeem werkt. Overigens is in het kader van het toezicht van de inspectie op het systeem en de NAO afgesproken dat de inspectie betrekkelijk kort nadat het systeem ten volle operationeel is de werking zal nagaan, namelijk in 2005.